

בבא קמא נ"ג

גדר החיוב על היזק בור מההבל או מהחבטה
למדנו במשנה שאם השור נפל לפניו מקול הכרייה חייב, לאחריו פטור. אמר רב לפניו לפניו ממש, שנפל על פניו ומת מההבל. לאחריו הוא לאחריו ממש, זה וזה כשנפל בבור. וכשנפל לאחריו פטור, מפני שמת מהחבטה בקרקע של רשות הרבים ולא מההבל של הבור. ורב לשיטתו שאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו. ושמואל אמר שאם השור נפל בבור בין כשנפל לפניו ובין כשנפל לאחריו חייב. ושמואל לשיטתו שאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו וכל שכן לחבטו³¹³. והמשנה אומרת נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו פטור, כשנתקל בבור ונפל לאחריו הבור חוץ לבור.

באיזה אופן מחייב רב ומקשה הגמרא על רב ממה ששנינו בברייתא, בבור בין לפניו בין לאחריו חייב? ואומרת הגמרא, שאכן יש מכאן קושיא על רב, אלא שמביאה תרוצי האמוראים בעניין. רב חסדא אמר, שרב מודה כששור נפל לבור שברשותו שהוא חייב ממה נפשך, אם השור מת בהבל הוא ההבל של בורו, ואם מת בחבטה הוא מת בחבטה בקרקע שלו. רבה אמר, מדובר כשהשור נפל על פניו והתהפך ונפל על גבו, שההבל שנכנס בו כשנפל על פניו הוא שהרגו אחרי כן. ורב יוסף אמר, מדובר בנזקי בור בשור. כשהשור נכנס לחצרו שלא ברשות, ונפל לבור והבאיש את מימיו. ובעל השור חייב, בין כשנפל לפניו ובין כשנפל לאחריו. ורב חנניה שנה ברייתא כדברי רב, ממה שנאמר: "וְנִפְלָה" לומדים עד שיפול דרך נפילה, לכן אם נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו פטור, וזה וזה בבור.

שואלת הגמרא, מדוע כאשר השור נפל לפניו בבור מקול הכרייה חייב בעל הבור, הרי הכורה הוא שגרם לו ליפול³¹⁴? אמר רב שימי בר אשי, הדברים נשנו כרב נתן שאמר שבכל מקום שאי אפשר להשתלם מזה משתלם מזה. ובעל הבור חייב, מפני שהוא עשה את ההיזק שהנזק נמצא בתוך הבור שלו³¹⁵, וכשאי אפשר לגבות מהכורה שהיזק בקול שהוא גרמא גובים מבעל הבור.

שור שדחף שור לבור בעל השור ומביאה הגמרא את הברייתא שבה נחלקו חכמים ורבי נתן ששנינו, שור שדחף את חברו לבור, בעל חייב

313 ולשמואל שחייב אפילו כשקול הכרייה הוא שגרם ליפול בבור והשור נחבט בקרקע עולם, מפני שהוא נחבט על ידי מעשיו. תוס'.

314 והכורה פטור מפני שהוא גרמא. ואי אפשר לומר שחייב הוא שהכורה חייב. שהרי אין שליה לדבר עבירה שאסור לקלקל את רשות הרבים. רש"י.

315 רש"י.

השור חייב בעל הבור פטור³¹⁶. רבי נתן אומר בעל השור משלם מחצה, ובעל הבור משלם מחצה³¹⁷. שואלת הגמרא, והרי כברייאתא אחרת שנינו, רבי נתן אומר, בעל השור משלם שלשה חלקים ובעל הבור רביע? עונה הגמרא, שרבי נתן סובר שבשור תם שדחף שור לבור בעל השור משלם רבע הנזק ובעל הבור שלשה רבעים, ובשור מועד בעל השור משלם חצי הנזק ובעל הבור חצי נזק.

ר"נ הוא דיינ ויורד לעומק הדין ומבררת הגמרא מה רבי נתן סובר, אם הוא סובר שכיון והשור היה מת בלא הבור ובלא הנגיחה, נחשב כמו שכל אחד מהם עשה את כל הנזק. אפילו בשור תם כל אחד מהם צריך לשלם חצי נזק. ואם רבי נתן סובר שכל אחד עשה את חצי הנזק, בעל השור צריך לשלם רבע נזק, ובעל הבור חצי הנזק, והניזק יפסיד רבע נזק? אמר רבא, רבי נתן הוא דיינ³¹⁸ ויורד לעומק הדין. ורבי נתן סובר שזה עשה את כל הנזק, וזה עשה את כל הנזק. והטעם שאין גובים מכל אחד מהם מחצה, מפני שבעל השור יאמר לבעל הבור מה הועילה לי שותפותך, הרי גם אם רק שורי היה מזיק הייתי משלם חצי נזק³¹⁹?

או שרבי נתן סובר שזה עשה חצי נזק וזה עשה חצי נזק. ולא אומרים שהניזק יפסיד רבע מדמי השור מפני שהוא יאמר לבעל הבור, אני מצאתי את שורי המת בבורך ואתה הרגתו. מה שאוכל לגבות מבעל השור שדחפו אגבה ממנו, ואת השאר אגבה ממך³²⁰. וחכמים סוברים שהולכים בתר מעיקרא ובעל השור עשה את כל הנזק³²¹.

רבא אמר הניח אבן ע"פ הבאר
באנו למחלוקת ר"נ וחכמים
אמר רבא, אם הניח אבן על פי הבור ושור נתקל באבן ונפל לבור באנו למחלוקת רבי נתן וחכמים.
לחכמים, בעל האבן חייב³²² מפני שהוא גרם לנפילה. ולרבי נתן, שניהם חייבים מפני ששניהם הזיקו. שואלת הגמרא, מה החידוש בדבריו? ואומרת הגמרא שרבא אמר שלא נאמר שבשור שדחף שור והפילו לבור בעל השור חייב מפני שבעל הבור יכול לומר לבעל השור שורך היה הורג את השור גם ללא הבור שלי. אבל

316 בעל השור חייב חצי הנזק ובעל הבור פטור מגזיה"כ "שור או חמור" מעצמו ולא שיפילוהו אחרים. תוס'.

317 לפי רש"י בעל הבור משלם מחצה אפילו בשור פקח ביום, שהאי אין לומר שהיה לו לעיין שהרי חברו דחפו. התוס' מפרשים בשור שוטף או מהלך בלילה אבל בבשור פקח על הבור פטור אפ' שאחרים הפילוהו, מפני ששור פקח הולך במרחק מהבור שלא יוכלו להפילו. תוס'.

318 ברש"י הגרסא אב בית דין.

319 וכיון שבעל הבור הוא שותף לכל הנזק ישלם גם חצי מחצי הנזק, ובסך הכל שלשה רבעים. רש"י.

320 רש"י מפרש מפני שהשור המת נמצא בבורו. התוס' מקשים אם הוא עשה את חצי הנזק מהי הסברא שמשום כך ישלם יותר?. ור"י רצה לומר שבשני שוורים שהזיקו כל אחד עושה חצי הנזק אבל בשור שדחף שור לבור הבור הוא שעשה את כל הנזק. וחזר בו שא"כ למה מועד משלם לר"נ שלשה רבעים. אלא י"ל שכיון שהנזק נגמר בבור דומה כמי שעשה את כל הנזק. ואם אי אפשר להשתלם מבעל השור משתלם מבעל הבור תוס'.

321 ובמשנה הולכים אחר הכורה שהשור נבעת מקול הכרייה שלו ושניהם פטורים. רש"י.

322 ואי אפשר לפטרו משום שהוא גרמא שהרי האבן היא בור ומי שהניחה הוא מזיק בידיים. רש"י.

בעל האבן יכול לומר לבעל הבור, אם לא היה הבור שלך האבן לא היתה גורמת לנזק מפני שהשור היה נופל וקם. ורבא מחדש שגם בעל האבן חייב, מפני שלא האבן השור לא היה נופל לבור.

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו אביי אמר משלם ח"נ רבינא אמר רבע נזק אמר משלם חצי נזק, בעל השור משלם חצי נזק והניזק מפסיד חצי נזק. ורבינא אמר משלם רביע נזק. בעל השור משלם רבע נזק והניזק מפסיד שלשה רבעים. ואומרת הגמרא שנחלקו בשור תם. אביי אמר שמשלם חצי נזק, לפי רבי נתן הסובר ששניהם שותפים בנזק, ומה שא"א להשתלם מזה משתלם מזה. ורבינא אמר משלם רביע נזק כחכמים, וכיון שיש לו שותף לנזק שאינו יכול לגבות ממנו מן הקדשים, הניזק מפסיד שלשת רבעי הנזק³²⁴. או שנאמר, ששניהם מדברים לפי חכמים, אביי שאמר שמשלם חצי נזק, מדבר במועד. ורבינא שאמר שמשלם רבע נזק מדבר בתם.

ויש אומרים שנחלקו באופן אחר, אביי אמר שמשלם חצי נזק, ורבינא אמר משלם את כל הנזק. ושניהם מדברים בשור מועד. רבינא אמר כרבי נתן, ואביי אמר כחכמים. או שנאמר ששניהם מדברים לפי רבי נתן, אביי מדבר בתם ורבינא מדבר במועד.

שור ואדם שדחפו לבור שלשתם חייבים בנזקי אדם אמר רבא, שור ואדם שדחפו דבר אחד לבור, האדם בעל השור ובעל הבור שותפים בנזק. ולכן אם דחפו³²⁵ אדם לבור וחבלו בו, 1. לעניין נזק שהוא הפחת שדמיו פחתו³²⁶, שלשתם משלמים³²⁷. 2. לעניין ארבעה דברים, צער, שבת, ריפוי, ובושת, ודמי ולדות, האדם חייב, ובעל השור ובעל הבור פטורים, שלומדים מהכתוב "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ" ולא שור בעמיתו. ופטורים מדמי ולדות מהכתוב "וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים". 3. ואם האדם מת או שהיה זה עבד, בעל השור חייב בתשלומי כופר³²⁸.

323 רבי יהודאי גאון מפרש שהוא בכור בעל מום שלא פוּדֵים אותו. ואינו נחשב בחייו ממון הדיוט ואינו "שור רעהו", וכן הדין פסולי המוקדשים שלא נפדו. אבל פסולי המוקדשין שנפדו נקראים "שור רעהו" אע"פ שהם אסורים בגיוה ועבודה. והיו מחייבים עליהם בכור אם לא היה כתוב "והמת יהיה לו". תוס'. ועיין במהרש"ל שאינו גורס זאת בדברי הרש"י.

324 החידוש הוא שגם בשני שוורים לחכמים הדין הוא כמו בשור ובור. אפילו שאפשר לחלק בין בור שעושה את עיקר הנזק יותר מן השור לבין שור ושור שאין אחד מהם עושה את עיקר הנזק יותר מן השני. ונראה לר"י שאביי ורבינא סוברים שכ"א עושה את כל הנזק ולכן הגמרא לא אומרת הא והא כר"נ, האי סבר כולה נזקא קעבד והאי סבר פלגא נזקא. תוס'.

325 האדם לא דחף אדם בכוונה שא"כ מדוע שבעל הבור יהיה חייב. אלא שהאדם ידע בשעת הנפילה שחברו נפל לבור ולכן הוא נחשב כמו כוונה לחייבו בארבעה דברים כולל בושת. כמו לעיל בנתהפך לבסוף. תוס'.

326 וגם הבור חייב מפני שהכתוב "שור ולא אדם" פוטר את בעל הבור על מיתת האדם שנפל בכור אבל לא על הנזק. רש"י.

327 גם הבור חייב כרבי נתן שאינו הולך אחרי הדחיפה. רש"י.

328 תוס' מקשה הרי השור שדחף אדם עם אדם אחר לבור פטור ממיתה. והרי רבא סובר לעיל שאם אין השור במיתה אין הבעלים משלמים כופר. ונראה שמדובר שלא דחפו אותו לבור בבת אחת אלא כ"א בפ"ע. תוס'.

ושלשים של עבד, והאדם ובעל הבור פטורים. האדם פטור מתשלום כופר מדין
קים ליה בדרבה מיניה³²⁹, ובעל הבור פטור מהכתוב "שור" ולא אדם.

אדם ושור חייבים על כלים ושור ואם דחפו כלים או שור פסולי המוקדשים, האדם
פסולי המוקדשין ובור פטור ובעל השור חייבים ובעל הבור פטור שבבור פטורים

על נזקי כלים. ואם דחפו לבור שור פסולי המוקדשין שנפדה וקוראים לו "שור
רעהו", האדם ובעל השור חייבים. ובעל הבור פטור, מפני שלומדים מהכתוב
"וְהֵמֶת יְהִיָּה לוֹ", מי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו, ששור פסולי המוקדשין
שמת טעון קבורה, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים³³⁰.

רבא הסתפק בשור פסוהמ"ק שנפל לבור ושהאמת יהיה לו
והרי רבא הסתפק מה הדין בשור פסולי

המוקדשין שנפל לבור. האם לומדים מהכתוב "וְהֵמֶת יְהִיָּה לוֹ" שבעל הבור פטור.
או שמהכתוב הזה לומדים שהבעלים מטפלים בנבלה? עונה הגמרא, אחרי שרבא
הסתפק בדבר הספק נפשט לו שלומד שבעלים מטפלים בנבלה מ"וְהֵמֶת יְהִיָּה
לוֹ" הכתוב בשור³³¹. ומסתבר ללמוד מ"וְהֵמֶת יְהִיָּה לוֹ" הכתוב בשור שבעלים
מטפלים בנבלה. ומ"וְהֵמֶת יְהִיָּה לוֹ" הכתוב בבור לפטור את בעל הבור על שור
פסולי המוקדשין. ולא ללמוד מ"וְהֵמֶת יְהִיָּה לוֹ" הכתוב בבור לפטור את בעל
השור על נגיחת שור פסולי המוקדשין, מפני שמסתבר לדרוש את הפטור בבור
שפטור בו על הכלים. שואלת הגמרא, ושנלמד לפטור בשור שפטור בו מחצי נזק
בשור תם? עונה הגמרא, שבשור לא מצאנו פטור מכל הנזק, אלא רק מחצי הנזק.

329 ואפ' לא התרו בו מהתנא דבי חזקיה.

330 צ"ל שאין הבדל בין להאכיל לכלבים לבין שאר הגאות, ושמה רבא סובר כרב יוסף. תוס'.

331 אע"ג שלא לומדים שור מבור לפטור. לומדים בור משור לבעלים מטפלים בנבלה משום דג' קראי כתיבי.
תוס'.

